

ВАЛЕНТИН ГАЦКО,

здобувач PhD, факультет соціології, КНУ імені Тараса Шевченка, дослідник Центру соціологічних досліджень, децентралізації та регіонального розвитку Київської Школи Економіки (02000, Київ, вул. Миколи Шпака, 3)

VALENTYN HATSKO,

PhD Student at the Faculty of Sociology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Research Fellow at the Center for Sociological Research, Study of Decentralization and Regional Development, Kyiv School of Economics (3, Mykoly Shpaka St., Kyiv, 02000)

valgat29@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-6572-9584>

Схід і Захід разом? Чому говорити про кінець регіональних відмінностей передчасно?

Після 2022 року в публічному просторі стала поширеною теза, що повномасштабна війна стерла історичні відмінності між Сходом і Заходом України. Наприклад, Володимир Паніотто зазначає зближення політичних орієнтацій україномовних і російськомовних та загальну консолідацію українського суспільства (докл. див.: Mironenko, 2023). Тимофій Брік стверджує, що у довоєнні роки «справжніх розколів» радше не було, а відчуття поділу часто створювали медіа й політики (докл. див.: Rayevskiy, Kobernyuk, 2023).

Справді, як зазначають соціологи, відбулася безпрецедентна політична консолідація суспільства: підтримка вступу до ЄС та НАТО сягнула історичних максимумів, а довіра до державних інституцій значно зросла. Проте дані репрезентативних опитувань 2022–2025 років показують складнішу картину. Регіональні відмінності не зникли, а трансформувалися: вони стали менш помітними у питаннях стратегічного майбутнього, але залишаються стійкими у питаннях культурної ідентичності та ціннісних орієнтацій.

Щоб продемонструвати це, я згрупував аналіз навколо кількох ключових блоків питань. Спочатку я розгляну стратегічні питання, що стосуються майбутнього України — геополітичну орієнтацію (вступ до ЄС та НАТО) та ставлення до сценаріїв завершення війни. Саме тут консолідація є найвищою, хоча й не абсолютною. Потім я звернуся до питань, де розбіжності залишаються найсуттєвішими: мови, релігії та історичної пам'яті. І нарешті — до ціннісних орієнта-

Цитування: Гацко, В. (2026). Схід і Захід разом? Чому говорити про кінець регіональних відмінностей передчасно? *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 188–193, <https://doi.org/10.15407/sociology2026.01.188>.

Публікується на засадах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

цій, які засвідчують, що навіть у межах спільного європейського курсу регіони зберігають різні культурні профілі.

Підтримка євроатлантичного курсу України є одним із доказів національної консолідації, але навіть тут зберігається регіональний градієнт. За даними Центру Разумкова (Центр Разумкова, 2024a), вступ до ЄС підтримують 96% на Заході, 90% у Центрі, 81% на Сході й лише 69% на Півдні. Аналогічні показники й щодо НАТО: 95%, 88%, 78% і 64% відповідно. Отже, попри спільний вектор, розрив між найбільш та найменш проєвропейськими регіонами сягає 30 відсоткових пунктів.

Ця різниця у поглядах стає ще гострішою у питаннях, що безпосередньо стосуються війни. Загальна тенденція очевидна: що ближче до фронту, то менше бажання продовжувати війну. За даними Gallup'у (Gallup, 2024), частка прихильників війни до перемоги знизилася всюди, але найменшою вона є на Сході та на прифронтових територіях — лише 27% підтримують продовження боротьби до перемоги, тоді як 63% виступають за якнайшвидше завершення бойових дій. Для порівняння, на Заході підтримка війни до перемоги становить 43%, у Києві — 47%.

Подібна логіка простежується й у ставленні до конкретних сценаріїв миру. За даними КМІСу (KIIS, 2025b), план Росії, що передбачає фактичну капітуляцію та відмову від частини територій, різко відкидається по всій країні, але ступінь категоричності знову залежить від регіону. У Центрі його «зовсім неприйнятним» вважають 80%, на Заході — 76%, на Півдні — 71%, тоді як на Сході — 61%. Саме на Сході також найбільше тих, хто допускає можливість компромісу — 22%, тоді як у решті регіонів таких 12–17%. Це свідчить, що хоча загальна позиція українців щодо неприпустимості поступок Росії є єдиною, ступінь жорсткості цієї позиції знижується з наближенням до лінії фронту.

Якщо у стратегічних питаннях регіональні відмінності є помірними, то в питаннях культурної ідентичності вони стають по-справжньому глибокими. Добре це ілюструє мовна сфера. Повсякденне спілкування показує прірву у звичках: за даними некомерційної організації IRI (IRI, 2024), вдома виключно українською розмовляють 90% жителів Заходу, але лише 24% на Сході. Натомість для Півдня та Сходу характерною залишається побутова двомовність (51–52%), де українську та російську використовують паралельно.

Ця різниця у реальному житті відображається і на ставленні до мовного регулювання. Коли йдеться про загальний напрям, регіони демонструють дивовижну єдність: помірковану «стратегічну українізацію» підтримує абсолютна більшість по всій країні, від 81% на Сході до 90% у Центрі (KIIS, 2025a). Проте ця єдність стосується тільки поміркованого сценарію. Ставлення до альтернативних, більш радикальних моделей мовної політики, знову демонструє глибокий розкол. «Радикальну українізацію» схвалюють 72% на Заході зівставно з лише 31% на Сході. Кардинально інша картина і з ідеєю «прихованої русифікації» (правом регіонів на офіційну двомовність), яку підтримують 68% на Сході, але тільки 42% на Заході.

Релігійна сфера виявляється теж стійкою до змін. За даними Центру Разумкова (Центр Разумкова, 2024b), релігійна мапа України зберігає свої традиційні

контури. Західний регіон залишається монолітно греко-католицьким, де майже 88% вірян належать до УГКЦ. Натомість Центр є осередком православної багатоконфесійності: тут зафіксовано найвищу у країні частку вірян ПЦУ (52,5%), але водночас і значну присутність УПЦ (МП) (35%). Схід та Південь, своєю чергою, характеризуються високим рівнем релігійної дистанції. Це проявляється як у нижчих показниках належності до конкретних церков (наприклад, на Півдні до ПЦУ відносять себе лише 9% вірян), так і в значній частці тих, хто не належить до жодної релігії — 33% на Сході та до 38% у Центрі. Виразним є й розрив у рівні релігійності: богослужіння регулярно відвідують 78% мешканців Заходу, що кардинально відрізняється від показників Центру (47,5%), Сходу (40%) та особливо Півдня (30%).

Однак найглибшим розломом залишається історична пам'ять, де панують різні інтерпретації минулого. Найяскравіше це видно в оцінках радянської спадщини. За даними Фонду «Демініціативи» (DIF, 2023), позитивно розпад СРСР оцінюють 92% мешканців Заходу, але лише 48% жителів Півдня. Ця розбіжність у поглядах відображається і на ставленні до поточної політики дерусифікації. Перейменування топонімів, пов'язаних з Росією чи СРСР, підтримують 83% на Заході, але лише 23% на Півдні, що робить цей регіон єдиним, де опозиція до цього процесу переважає.

Схожий градієнт спостерігається й у ставленні до українського національно-визвольного руху. Позитивно діяльність ОУН-УПА оцінюють 57% респондентів на Заході, тоді як на Сході — лише 27% (KIIS, 2022a). Ця різниця знаходить відлуння й у оцінках новітніх подій, як-от Революція Гідності. Хоча більшість українців трактують Майдан як «справедливе повстання», на Сході та Півдні погляди значно більш розпорошені. Там фіксується не стільки активне заперечення, скільки високий рівень амбівалентності та невизначеності: до 39% мешканців цих регіонів не погоджуються з жодним із запропонованих трактувань подій 2013–2014 років (DIF, 2023). Це свідчить про те, що національний наратив, який повністю консолідувався на Заході, досі проходить складний процес засвоєння на Півдні та Сході.

Нарешті, аналіз сфери соціальних норм та цінностей показує, що конфігурація регіональних відмінностей може бути парадоксальною. У ставленні до конкретного соціального питання, як-от права ЛГБТ, Західний регіон виявляється найбільш консервативним. Тут зафіксовано найвищу частку негативного ставлення (41%) та найвищий рівень опозиції до рівних прав (25%), тоді як у решті країни, зокрема на Сході, ці показники значно нижчі (KIIS, 2024).

Проте ситуація кардинально змінюється, коли питання ставиться як цивілізаційний вибір. Коли українцям пропонують обрати між «західними» та «спільними для східних слов'ян» цінностями, саме Захід стає найбільшим прихильником «західного» табору (64%), тоді як на Сході його підтримка є найнижчою (31%) (KIIS, 2025b).

Отже, теза про зникнення регіонального поділу в Україні є небезпечним спрощенням. Війна справді створила безпрецедентний консенсус щодо стратегічних цілей — незалежності та європейського майбутнього. Однак вона не

стерла, а радше ускладнила культурні та ціннісні відмінності, які продовжують формувати соціальну структуру країни.

Аналіз даних це чітко підтверджує. По-перше, найбільші розриви (до 66 відсоткових пунктів) досі пролягають у фундаментальних питаннях ідентичності: мови та історичної пам'яті. По-друге, навіть у сферах максимальної консолідації, як-от геополітика чи ставлення до завершення війни, зберігається значний розрив у 20–30 відсоткових пунктів, що залежить від регіонального досвіду.

Таким чином, говорити про «кінець» регіоналізму передчасно. Йдеться про його трансформацію: регіональні відмінності не зникли, однак їх виміри розійшлися: лінгвістична, релігійна та ціннісна позиції більше не накладаються одна на одну. Розуміння цього складного рельєфу громадської думки є необхідною умовою для вироблення ефективної державної політики, спрямованої на зміцнення національної єдності. Адже справжня єдність будується не на ігноруванні відмінностей, а на вмінні з ними працювати.

Джерела / References

DIF. (2023). *Condemnation of the USSR, derussification, Maidan — how Ukrainians' attitudes toward national memory policy are changing against the backdrop of Russian aggression*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://dif.org.ua/article/zasudzhennya-srsr-derusifikatsiya-maydan-yak-zminyuetsya-stavlennya-ukraintsiv-do-politiki-natsionalnoi-pamyati-na-tli-rosiyskoi-agresii> [=DIF. (2023). *Засудження СРСР, дерусифікація, Майдан — як змінюється ставлення українців до політики національної пам'яті на тлі російської агресії.*]

Gallup. (2024, November 18). *Half of Ukrainians Want Quick, Negotiated End to War*. Gallup. Com. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://news.gallup.com/poll/653495/half-ukrainians-quick-negotiated-end-war.aspx>

IRI. (2024, November 12). *National Survey of Ukraine | Sept-Oct 2024. International Republican Institute*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.iri.org/resources/national-survey-of-ukraine-sept-oct-2024/>

KIIS. (2022a). *Dynamics of evaluation of the activities of the OUN-UPA during the Second World War: The results of a telephone survey conducted on September 7–13, 2022*. Retrieved from: https://kiis.com.ua/?cat=reports&id=1146&lang=eng&page=1&utm_source=chatgpt.com

KIIS. (2022b). *Ukrainians' changing attitudes toward "traditional values": Results of a telephone survey conducted July 6–20, 2022*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1128&page=1> [=KMIC. (2022). *Мінлива прихильність українців до «традиційних цінностей»: Результати телефонного опитування, проведеного 6–20 липня 2022 року.*]

KIIS. (2024). *Perception of LGBT people and their rights in Ukraine: results of a telephone survey conducted on May 26–June 1, 2024*. Retrieved from: https://www.kiis.com.ua/?cat=reports&id=1417&lang=eng&page=1&utm_source=chatgpt.com

KIIS. (2025a). *Attitude towards individual language policy options in Ukraine*. Retrieved from: https://www.kiis.com.ua/?cat=reports&id=1555&lang=eng&page=1&utm_source=chatgpt.com

KIIS. (2025b). *Results of a nationwide poll by KIIS on war and peace*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1551&page=1> [=KMIC. (2025). *Результати всеукраїнського опитування КМІС з питань війни і миру.*]

Mironenko, T. (2023, March 15). *Sociologist Volodymyr Paniotto on how a year of war has changed Ukrainians. Interview—Forbes.ua* [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://forbes.ua/lifestyle/vtratitidokhodi-perezhiti-rozluke-pochuvatis-girshe-i-zalishitis-shchaslivimi-sotsiolog-volodimir-paniotto-pro-te-yak-ukraintsiv-zminiv-rik-viyini-15032023-12333> [=Міроненко, Т. (2023, берез-

зень 15). Соціолог Володимир Паніотто — про те, як українців змінив рік війни. Інтерв'ю—*Forbes.ua*.]

Rayevskiy, D., Kobernyk, K. (2023, November 16). "There were no real divisions in Ukraine before the full-scale invasion." *Sociologist Tymofii Brik on social media fights, Ukrainian collectivism, and dialogue with Russians (video interview and key points)*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://babel.ua/texts/100705-do-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-spravzhnih-rozkoliv-v-ukrajini-vzagali-ne-bulo-sociolog-timofiy-brik-pro-srachi-v-socmerezah-kolektivizm-ukrajinciv-i-dialog-iz-rosiyanami-videointerv-yu-i-klyuchovi-tezy> [= Раєвський, Д., Коберник, К. (2023, листопад 16). «До повномасштабного вторгнення справжніх розколів в Україні взагалі не було». Соціолог Тимофій Брік про срачі в соцмережах, колективізм українців і діалог із росіянами (відеоінтерв'ю і ключові тези)].

Razumkov Center. (2024b). *Ukrainian society, state, and church during the war. The church and religious situation in Ukraine in 2024*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/images/2025/01/28/2024-Religiya-religion-FIN.pdf> [= Центр Разумкова. (2024a). Підтримка громадянами вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Ставлення до іноземних держав. Ставлення до мирних переговорів (вересень 2024 р.)].

Razumkov Centre. (2024a). *Public support for Ukraine's accession to the European Union and NATO. Attitudes toward foreign countries. Attitudes toward peace negotiations (September 2024)*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidtrymka-gromadianamy-vstupu-ukrainy-do-yevropeiskogo-soiuzu-ta-nato-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-stavlennia-do-myrnykh-peregovoriv-veresen-2024r> [= Центр Разумкова. (2024a). Підтримка громадянами вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Ставлення до іноземних держав. Ставлення до мирних переговорів (вересень 2024 р.)].

Отримано / Received 15.12.2025

Прийнято до друку після рецензування /
Accepted for publication after review 07.01.2026

Опубліковано / Published 03.03.2026

ВАЛЕНТИН ГАЦКО

Схід і Захід разом? Чому говорити про кінець регіональних відмінностей передчасно?

Після 2022 року в публічному просторі затвердилась теза, що повномасштабна війна стерла традиційні відмінності між Сходом і Заходом України, породивши безпрецедентну національну консолідацію. Автор статті ставить під сумнів цю тезу, ґрунтуючись на даних репрезентативних опитувань 2022–2025 років. Результати засвідчують двояку картину. З одного боку, підтримка євроатлантичного курсу та відмова від територіальних поступок Росії справді зросли до рекордних рівнів по всій країні. З іншого боку, регіональні відмінності не зникли, а трансформувалися: вони залишаються стійкими у сферах, пов'язаних з культурною ідентичністю. Найбільші розриви досі пролягають у питаннях мовних практик та інтерпретації радянської та новітньої історії. Глибокими залишаються й відмінності у релігійній сфері та ставленні до мовної та культурної політики. Автор доводить, що регіональний поділ в Україні не зник, однак його виміри розійшлися: лінгвістична, релігійна та ціннісна позиції більше не накладаються одна на одну. Врахування цієї складності є необхідною умовою для формування ефективної державної політики, спрямованої на зміцнення національної єдності.

Ключові слова: регіональні відмінності, регіональний поділ, національна консолідація, культурна ідентичність, мовна політика, євроатлантична інтеграція, громадська думка, опитування, російсько-українська війна, ціннісні орієнтації, релігійна ідентичність, територіальні поступки

VALENTYN HATSKO

East and West together? Why is it premature to talk about the end of regional differences?

Since 2022, the public discourse has been dominated by the thesis that the full-scale war erased the traditional differences between eastern and western Ukraine, giving rise to an unprecedented national consolidation. This analysis challenges that thesis, drawing on representative survey data from 2022–2025. The results reveal a dual picture. On one hand, support for the Euro-Atlantic course and the refusal to make territorial concessions to Russia has indeed risen to record levels across the country. On the other hand, regional differences have not disappeared but transformed: they remain persistent in domains tied to cultural identity. The deepest gaps still run along the lines of language practices and interpretations of Soviet and recent history. Differences in the religious sphere and in attitudes toward language and cultural policy also remain profound. The author argues that the regional divide has not disappeared but splintered: linguistic, religious, and value-based positions no longer overlap. Accounting for this complexity is a necessary condition for the formation of an effective state policy aimed at strengthening national unity.

Keywords: regional differences, regional divide, national consolidation, cultural identity, language policy, Euro-Atlantic integration, public opinion, survey data, Russo-Ukrainian War, value orientations, religious identity, territorial concessions